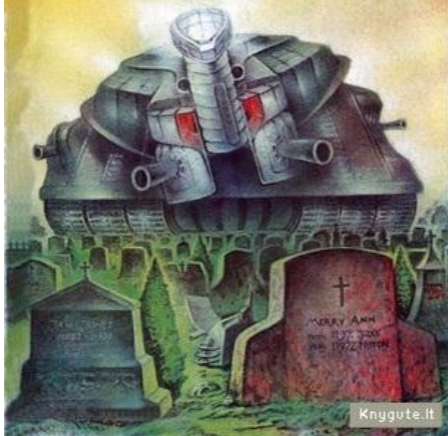


SF

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

11

Clifford D. Simak
**KAPINIŲ
PLANETA**



Clifford D. Simak
KAPINIŲ PLANETA

Mokslinis fantastinis romanas ir apsakymai

Prieš dešimt tūkstančių metų
Žūtbūtinis Karas sunaikino Žemės
civilizaciją.

Tik nedaugeliui laimingųjų pavyko
pasprukti į žvaigždes ir pradėti ten
naują gyvenimą. Dabar Žemė - visų
Galaktikos žmonių paskutinė poilsio
vieta. Čia įrengtas bekraštis, per visus
žemynus nusidriekęs Kapinynas.
Fletčeris Karsonas ketina aplankyti
savo protėvių planetą ir įminti visas
jos paslaptis.

Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
11 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Viršelio dailininkas A. Šimakauskas
Iš anglų kalbos vertė JOLANTA KOROLKOVAITĖ,
EDITA LIPSKIENĖ, RASA TUMĖNIENĖ

© by Clifford D. Simak, 1972

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla Eridanas, 1993
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2012

Turiny

KAPINIŲ PLANETA

PLACDARMAS

MIRAŽAS

KAPINIŲ PLANETA

1

Pirmą kartą aš išvydau Kapinyną rytmečio šviesoje. Jo grožybė gniaužė kvapą. Spindintys paminklai lygiomis gretomis tęsėsi per slėnį, dengė artimiausių kalnų šlaitus. Kruopščiai nušienauta ir išpuoselėta žolė smaragdo kilimu klojo žemę. Tyliai ošė didingos pušys, skyrusios vieną kapų alėją nuo kitos.

- Tiesiog už širdies tveria, - tarstelėjo laidotuvių tarnybos erdvėlaivio kapitonas.

Jis sudavė sau į krūtinę tarsi rodydamas, kur jo širdis. Kapitonas buvo stačiai apkvaitęs.

- Kiek besišlaistytum po kosmosą, kiek planetų beaplankytum, Motina Žemė visada traukia, - tęsė jis. - Tu prisimeni ją kiekvieną minutę. Bet vos tik nusileidi čia ir išeini iš laivo, paašškėja, jog daug esi užmiršęs. Motina Žemė pernelyg didelė ir nuostabi, kad išlaikytum ją visą atmintyje.

Besileidžiant įkaitęs erdvėlaivio korpusas dabar spragsėdamas skleidė šilumą. Tačiau įgula nelaukė, kol laivas visiškai atvės. Atsivėrė juodi liukai, žvangėdamos grandinėmis iš-

lindo kranų strėlės. Iš žemo, ilgo pastato, tikriausiai garažo, prie erdvėlaivio nušvilpė automobiliai.

Kapitonas į nieką nekreipė dėmesio. Jis kaip užburtas gėrėjosi Kapinynu ir staiga didingai mostelėjo ranka.

- Kokia platybė! - sušuko jis. - O juk dabar mes matome tik mažytę jo dalelę. Jis seniai nusidriekė už Siaurės Amerikos ribų.

Kapitonas nepasakė man nieko naujo. Aš perskaičiau šūsnį knygų apie Žemę, peržiūrėjau ir perklausiau šimtus filmų bei įrašų. Aš kliede jau Žeme nuo vaikystės. Ir pagaliau mano svajonė išsipildė, o šis paikšas kapitonas postringauja taip, tarsi planeta priklausytų jam vienam. Nors gal ir ne be pagrindo: juk jis dirba Kapinyne.

Be abejo, kapitonas buvo teisus, kalbėdamas apie mažytę Kapinyno dalelę. Lygios paminklų gretos, aksominis žolės kilimas, išlakios pušys - šį vaizdą galima pamatyti ne tik Siaurės Amerikoje, bet ir senojoje Britanijos saloje, Europoje, Siaurės Afrikoje, Kinijoje.

- Ir kiekviena jo pėda, - nesiliovė kapitonas, - tokia pat žavi tvarkinga ir nuostabi kaip šis kampelis, kurį dabar regime.

- O kitkas? - paklausiau aš.

Kapitonas atsigrėžė.

- Kas kitkas? - irzliai mestelėjo jis.

- Kita planetos teritorija, Kiek. žinau, Kapinynas neužima visos Žemės.

- Man atrodo, jūs manęs apie tai jau klausėte, - įgėlė kapitonas. - Ir ko gi nerimstate? Atminkit, be Kapinyno, čia nėra nieko, verto dėmesio.

Žinoma, jis buvo teisuus. Visose šiuolaikinėse - ne daugiau kaip tūkstančio metų senumo - knygoose apie teritoriją, kurioje dar nėra kapų, beveik nėra žodžio. Žemė - ištisas Kapinynas, išskyrus vos keletą kultūriniu bei istoriniu požiūriu įdomių vietovių. Jos buvo plačiai reklamuojamos, į jas organizuojamos specialios maldininkų kelionės. Tiems, kurie apsilankė ten, susidarydavo įspūdis, jog šios vietos atskirtos ir išsaugotos ateities kartoms ne dėl Kapinyno kilniaširdiškumo. Tad štai, iš knygų paaikškėjo, kad, be tų vietovių, Žemė tėra laidojimui skirtas plotas, kuriame jau taip seniai niekas nestatoma, jog visi prabėgusių laikų prisiminimai spėjo išblėsti be pėdsako.

Kapitonas vis dar širdo.

- Mes iškrausim jūsų daiktus ir sudėsime gara-

že, - pareiškė jis. - Ten juos lengvai rasite. Aš įspėsiu vaikus, kad būtų atidesni ir nesumaišytų jūsų dėžių su karstais.

- Jūs labai malonus, - tariau aš. Kapitonas mane stebino. Jau trečią skrydžio dieną aš lauziau galvą, kaip juo atsikratyti. Aš vengiau jo kaip galėdamas - beje, ne itin sėkmingai, nes, skrisdamas laidotuvių tarnybos laivu, aš laikinai buvau kapitono svečias. Reikia pasakyti, jog ši privilegija man ne pigiai atsiėjo.

- Tikiuosi, - šurkščiai tarė jis, - jūsų krovinyje nėra nieko draudžiamo.

- O aš ir nemaniau, kad firma "Motina Žemė" leistų įvežti ką nors draudžiamą.

- Aš jūsų netardau. Paėmiau jus keleiviu, nes pasirodėte man garbingas žmogus.

- Apie garbę mes nė nekalbėjome, - priminiau jam. - Tik apie pinigus.

Galbūt, pagalvojau, nevertėjo prasitarti apie laisvus Žemės plotus. Mes su kapitonu ne kartą šnekučiavomės ta tema, ir, kaip pastebėjau, jis visada labai susierzindavo. Man reikėjo geriau prisiminti, ką esu skaitęs, ir laikyti liežuvį už dantų.

Tačiau neturėjau jėgų susitaikyti su mintimi, kad senutė Žemė per dešimt tūkstančių metų

virto beveide planeta. Buvau įsitikinęs, jog gerai paieškojus galima rasti senų randų ir, nubraukus laiko dulkes, išvysti akmenyje įspaustą praslinkusių amžių metraštį.

Kapitonas nusigręžė eiti, bet aš sulaikiau jį.

- Tas žmogus, į kurį turiu kreiptis, vedėjas. Kur galėčiau su juo susitikti?

- Jo vardas Maksvelas Peteris Belas, - burbtelejo kapitonas. - Jūs rasite jį štai ten, administraciniame korpuse.

Jis parodė į aukštą baltą pastatą pačiame kosmodromo tako gale. Iš akies nustatęs nuotolį nusprendžiau, jog kelias neartimas. Jokių transporto priemonių nesimatė, išskyrus prie laivo liukų išsirikiavusius automobilius.

- Gretimam pastate, - tęsė kapitonas, - yra viešbutis, kur apsistoja maldininkai. Galbūt jums pavyks ten gauti kambarį.

Atlikęs savo pareigas mano atžvilgiu, kapitonas apsisuko ir išdidžiai nužingsniavo.

Iki žemo trijų aukštų viešbučio buvo daug toliau negu iki administracinio pastato. Kosmodromas atrodė kažkoks apleistas. Lauke nebuvo ne vieno erdvėlaivio, išskyrus tą, kuriuo aš atskridau, nė vieno automobilio, neskaitant laukiančiųjų krovinių.

Aš pasukau prie administracinio korpuso galvodamas apie tai, kaip gera pamankštinti raumenis, vėl jausti po kojomis tvirtą pagrindą ir kvėpuoti tyru oru. Kaip gera būti Žemėje, ypač po ilgų svajonių čia patekti,

Elmeris tikriausiai pasiuto savo dėžėje besukdamas galvą, kodėl aš jo ne išpakavau tuoj nusileidus. Gal taip ir reikėjo padaryti, nes per tą laiką, kol aš lankysiuosi pas Belą, jis būtų spėjęs pasirūpinti Bronku. Bet tada tektų laukti, kol iškraus ir perveš į garažą mano daiktus, o man taip knietėjo ko nors griebtis, ką nors nuveikti.

Tiesą sakant, mane sudomino, kodėl turėčiau rodytis pas tą Maksvelą Peterį Belą. Kapitonas užsiminė, jog to esą reikalauja paprasčiausias mandagumas, bet aš nepatikėjau. Jo elgesys kelionėje kuriai Elmeris paaukojo visas savo santaupas, anaip tol nebuvo itin malonus. Panašu, kad Kapinynas laiko save vos ne valstybe ir tikisi atitinkamos pagarbos iš planetos svečių. Iš tikrųjų gi jis buvo ne kas kita, kaip pirmaujanti firma, kurią mažai domino moralės problemos. Per ilgą laiką studijuodamas Žemę, susidariau gana specifinę nuomonę apie kompaniją "Motina Žemė".

2

Maksvelas Peteris Belas, firmos "Motina Žemė" Šiaurės Amerikos padalinio vedėjas, pasirodė besąs žemučiukas dručkis, trokšte trokštantis visuotinio pripažinimo. Kai aš įėjau į jo kabinetą administracinio korpuso pastogėje, jis pasitiko mane sėdėdamas gremėzdiškame nušiorusiam kėdėje už didžiulio blizgančio stalo. Patrynęs delnus Belas svetingai, netgi beveik švelniai, nusišypsojo. Nė kiek nebūčiau nustebęs, jei apskritos rudos jo akys staiga būtų ėmę tirpti ir šokoladinėmis srovelėmis tekėti per skruostus.

- Jūs patenkinti kelione? - pasiteiravo Belas. - Ar neturite pretenzijų kapitonui Andersenui?

Aš papurčiau galvą.

- Jokių. Esu labai jam dėkingas. Man nebūtų užtekę pinigų užsimokėti už vietą maldininkų laive.

- Na, ką jūs, ką jūs, - sumojavo jis rankomis. - Tai mes turime būti jums dėkingi. Šiais laikais ne taip jau daug menininkų domisi Motina Žeme.

Čia jis, vaidindamas širdingą šeimininką, šiek tiek perlenkė lazda. Aš puikiausiai žinojau, jog

per ištikus šimtmečius į Žemę kreipė akis devynios galybės jo vadinamųjų "menininkų", ir kiekvienas iš jų, atskridęs čia, tuoj pat patekdavo po "motinišku" firmos sparneliu. Apie šią globą galėjo nenujausti tik visiškai kvailys. Būtent todėl daugelis čia parašytų ir nufilmuotų veikalų atrodė kaip gerai apmokamų meistrų sufabrikuota Kapinyno reklama.

- Pas jus labai gera, - pasakiau tik dėl to, kad palaikyčiau pokalbį, ir pats daviau dingstį Belui išsiplepėti. Jis pasirangė, patogiausiu būdu įsitaisė krėslė - tikra perekšlė, šildanti kiaušinius.

- Jūs, be abejo, girdėjote pušis, - pradėjo Belas. - Jos dainuoja. Net iš čia, atvėrus langą, galima išgirsti jų dainą. Štai jau trisdešimt metų aš klausausi jų ir man nenusibosta. Jos dainuoja apie amžiną ramybę, kurios niekur neįmanoma surasti, išskyrus Žemę. Kartais man atrodo, jog ši daina ne tik pušų bei vėjo, bet ir visos po kosmosą išsimėčiusios žmonijos, kuri pagaliau grįžta namo.

- Nieko tokio aš negirdėjau, - prisipažinau. - Tikriausiai mano ausis dar nepratusi prie Žemės garsų. Viskam savas laikas. Apskritai, aš dėl to ir atskridau, kad...

Lygiai taip pat sėkmingai galėjau ir nepraversti burnos. Jis manęs net neklausė. Jis nen-

rėjo manęs klausyti. Jis buvo įsijautęs į kadaise išmoktą monologą.

- Jau daugiau kaip trisdešimt metų, - bylojo jis, - aš rūpinuosi amžiams sugrįžusiais. Tokio darbo imamasi tik viską gerai apsvarsčius. Aš turėjau daug pirmtakų. Šiame krėse sėdėjo galybė valdytojų, ir visi jie buvo garbingi bei kilnūs žmonės. Mano pareiga - tęsti jų darbą. Be to, aš privalau palaikyti didžiąsias tradicijas, gimusias žiloje Motinos Žemės senovėje. Belas atsirėmė į krėslą atlošą. Jo rudos akys sudrėko.

- Kartais, - pareiškė jis, - man būna nelengva. Patys suprantate, aplinkybės klostosi įvairiai. Šlykščiausias šmeižtas, iš piršto laužti gandai, niekada į akis nepasakomi kaltinimai. Manau, jūs apie juos žinote.

- Taip, kai ką girdėjau.

- Ir tikite jais.

- Ne visais.

- Geriau nepilstykite iš tuščio į kiaurą, - kiek stačiokiškai drėbtelėjo jis. - Pakalbėkim atvirai. Pirmą kompaniją "Motina Žemė" yra laidavimo paslaugų asociacija, o Žemė - kapinės. Be to, mūsų firma - toli gražu, ne muilo burbulas, sukurtas lengvam pasipelnymui, ne sąžastai

Žioplams ir ne kokia nors tarpininkavimo kon-
tora, plėšianti pinigus už apgailėtinus žemės
lopinėlius. Suprantama, mes savo darbe nau-
dojamės egzistuojančiais biznio kanalais. O
kaipgi kitaip? Tai vienintelis būdas pasiūlyti
savo paslaugas žmonių apgyvendintai Galakti-
kai. Todėl būtina sukurti tokią stambią organi-
zaciją, jog net sunku įsivaizduoti. Bet medalis
turi ir antrą pusę. Dėl įstaigos dydžio praktiš-
kai neįmanoma kalbėti apie jos veiklos kontro-
lę. Kitaip tariant, visiškai tikėtina, jog mes,
vadovai, liekame nuošaly nuo daugelio įvykių,
kuriems, žinodami apie juos, galvą guldaui,
užkirstume kelią.

Mūsų organizacija, žinoma, galėtų būti ge-
riau valdoma, jei laikytumėmės šiuolaikinio
biznio standartų. Bet mes, deja, greičiau esa-
me užsispyrę senamadžiai ir netgi truputį keis-
toki. Privalote turėti omeny, jog mes - seno-
viška įstaiga, giliai įsišaknijusi praeityje ir iš
prigimties ultrakonservatyvi. Kartais mes net
didžiuojamės savo atsparumu permainoms
vaizduodamiesi, jog jis atspindi taip retą šiais
laikais sąžiningumą bei patikimumą. Be to,
turėtumėte suvokti, kad mes esame maksima-
liai specializuota organizacija, todėl neturime
konkurentų ir niekas negali nukreipti mūsų

veiklos kita linkme.

Tačiau, nežiūrint to, darbo per akis. Mes sandome daugybę reklamos specialistų. Mes priversti reklamuoti savo prekes tolimiausiuose apgyvendinto kosmoso kampeliuose. Mes su džiaugsmu galime pasakyti, jog visose žmonių kolonizuotose planetose turime savo prekybos agentų. Taip pat turėkite galvoje, kad, gal kiek ir per jėgą piršdami savo paslaugas, mes rūpinamės žmogaus gerove. Mūsų veikloje galima išskirti mažiausiai du aspektus.

- Du? - paklausiau aš apstulbęs. Buvau sukūstas ne tiek žinių, kuriomis mane užvertė Belas, kiek savo pašnekovo asmenybės. - Aš maniau...

- Pirmasis iš jų - individualus požiūris, - pertraukė jis. - Apie jį jūs, be abejo, ir pagalvojote. Aišku, individas mums svarbiausia. Patikėkite: žinodamas, jog tavo amžinai užmigę artimieji ilsisi šventojoje motiniškos planetos žemelėje, jauti širdy begalinį džiaugsmą ir ramybę. Ir kaip gera suvokti, kad atsisveikinęs su gyvenimu tu taip pat sugrįši čia - į planetą, kuri buvo žmonijos lopšys!

Aš patraukiau pečiais. Man pasidarė gėda už jį....